

รูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้าง
พฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย
A Model of Contentment Development in the Enhancing
Process of Psycho-social Behaviors of Thai Youth

สุชน ประวัติดี*

Suchon Prawatdee

นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Student of Doctor of Philosophy in Buddhist Psychology

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินิโท**

Prakrusangkrakh Ekapatr Apichattho

ประยูร สุขะใจ***

Prayoor Suyajai

กรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

Thesis advisor

Email : suchon165@gmail.com

Received : June 12, 2019

Revised : October 7, 2019

Accepted : October 16, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ ๑. ศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ๒. บูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีหลักความสันโดษ ๓. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาความสันโดษ โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยผสมวิธี (Mixed methods) ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ๒๕ คน ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแบบ TAC และเชิงปริมาณด้วยวิจัยเชิงสำรวจแจกแบบสอบถาม จากกลุ่มตัวอย่างเยาวชนจำนวนทั้งสิ้น ๓๖๔ คน โดยใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการเสริมสร้างพฤติกรรม

* ผศ.สุชน ประวัติดี Asst.Prof.Suchon Prawatdee นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาพุทธจิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Student of Doctor of Philosophy in Buddhist Psychology Mahachulalongkornrajavidyalaya University

** พระครูสังฆรักษ์เอกภัทร อภินิโท, ผศ.ดร., Prakrusangkrakh Ekapatr Apichattho, Asst.Prof.,Ph.D.

*** ผศ.ดร.ประยูร สุขะใจ Asst.Prof.Dr.Prayoor Suyajai

เชิงจิตสังคมต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันทางสังคมทั้ง ๕ คือ ครอบครัว ศาสนา ชุมชน โรงเรียน และ สื่อมวลชน ด้วยการบูรณาการหลักความสันโดษ คือ ยินดีตามได้ พอใจตามมี ยินดีตามสมควร เข้ามาใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เยาวชนเรียนรู้ซึมซับแบบอย่างของพฤติกรรมนี้ เมื่อเยาวชนมีความสันโดษแล้ว เขารู้จักยินดีพอใจในสิ่งที่มีอยู่แล้ว ทำอยู่แล้ว และไม่เสียเวลาไปแสวงหาของใหม่ แต่ยินดีพอใจที่จะทำตรงนั้นให้ดียิ่งขึ้น ทำให้เกิดฉันทะเข้าสู่อิทธิบาท ๔ ทางแห่งความสำเร็จ เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ เมื่อพอใจยินดีกับวัตถุสิ่งของที่มีอยู่สิ่งที่ทำอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องไปแสวงหาใหม่ให้เสียเวลา ใช้เวลานั้นไปทำสิ่งที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น จึงเกิดจิตอาสาทำประโยชน์ให้สังคม เมื่อเห็นสังคมได้รับประโยชน์จากจิตอาสาของตนก็ยินดีพอใจ ก็ทำให้เห็นคุณค่าของตัวเอง เห็นคุณค่าของผู้อื่น ส่งผลให้มีสุขภาพจิตดี เมื่อรู้ว่าที่ทำมาแล้วถูกต้องทาง ก็ยังทำต่อไปอย่างสม่ำเสมอคือมีวินัย

คำสำคัญ : รูปแบบ, การพัฒนาความสันโดษ, พฤติกรรมเชิงจิตสังคม, เยาวชน

Abstract

The three main objectives of the research; 1) the conditions study of the issue and the requirements about model of Contentment in the process of enhancing psychosocial behavior of the Thai youth. 2) The integration concepts of Contentment theory. 3) The presentation of the Contentment development model The researchers used Methodology mix, including research, qualitative research by interviewing 25 people with technical analysis, the TAC and quantitative research with survey questionnaires from a sample of 364 youth people. The statistics of mean and standard deviation, the researchers found that the psychosocial behavior enhancement must require all five social institutions cooperation; family, religion, community, educational institution and mass media. By integrating the principles of Contentment in daily life which is welcome with the acquired, satisfied with the possession and pleased with the deserved. When they have their Contentment, they will be pleased with the things they possessing, doing and stop wasting the time to search for the new things. Besides they will be pleased to do even better which becomes the aspiration and lead to the basis for success, the Four Iddhippada. This Contentment render to having more useful time for the other and social which become a volunteer and appreciate the self-worth and the other, resulting in good mental health and even more consistently contributing to society become a discipline.

Keywords: Model, Contentment development, Psychosocial, Youth.

บทนำ

สังคมไทยได้ก้าวเข้าสู่ยุคการพัฒนาประเทศตามหลักแนวคิดความเจริญแบบตะวันตก โดยการกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ ๑ ในปี พ.ศ. ๒๕๐๔ และเปลี่ยนชื่อเป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในปัจจุบัน รัฐบาลในยุคนั้น ได้เร่งรัดการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าด้วยมาตรการต่างๆ และสิ่งหนึ่งที่เป็นปัจจัยสำคัญซึ่งทำให้รัฐบาลในยุคนั้นเชื่อว่าจะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ประเทศอย่างรวดเร็ว ก็คือการกระตุ้นให้ประชาชนมีความต้องการมากๆ เพื่อให้แสวงหาเงินจากการทำงานและใช้จ่ายเงินอย่างเต็มที่เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจด้วยการบริโภค จึงมีคำขวัญกระจายเสียงทางวิทยุจนติดปากชาวบ้านว่า “งานคือเงิน เงินคืองานบันดาลสุข” และอีกคำขวัญหนึ่งว่า “ศึกษาดี มีเงินใช้ ไร้โรคภัย พาสู่สุขสมบูรณ์” ซึ่งเป็นคำขวัญในสมัยรัฐบาลจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ในขณะเดียวกันก็มองว่า ถ้าประชาชนมีความมั่งคั่งน้อยสันโดษ รู้จักอึด รู้จักพอในสิ่งที่ตัวเองมีอยู่ ก็จะขาดความกระตือรือร้น ประเทศชาติก็จะไม่เจริญก้าวหน้า รัฐบาลจึงได้ขอความร่วมมือจากคณะสงฆ์ไม่ให้สอนหลักธรรมเรื่องสันโดษ เพราะจะเป็นการขัดขวาง ไม่เกื้อหนุนต่อนโยบายการพัฒนาประเทศ ดังความตอนหนึ่งว่า “นี่เป็นเรื่องที่ทางรัฐบาลและกระผมเองร้องขอ เพราะเหตุว่า พระธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้ามีอยู่ทุกทางที่สามารถจะเลือกเอามาสอนหรือจูงใจให้คนประพฤติปฏิบัติ มีคำสอนให้คนมั่งคั่งน้อยสันโดษ ไม่อยากทำอะไร ไม่อยากได้อะไรอย่างที่เคยสอนกันว่าไม่จำเป็นต้องขวนขวายตายแล้วก็เอาไปไม่ได้คำสอนอย่างนี้อาจจะเหมาะสำหรับกาลสมัยหนึ่ง แต่จะไม่เหมาะสำหรับสมัยปฏิวัติ ซึ่งต้องการความขวนขวายทางก้าวหน้า”^๑

ความสันโดษคู่มากับความเพียร ขณะที่ความไม่สันโดษคู่มากับความเกียจคร้าน ดังนั้นการที่เยาวชนไทยมัวเพลิดเพลินหลงใหลไปกับความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย ยิ่งเสริมแรงไฟเสฟและความเป็นนักบริโภค ทำให้เห็นแก่ความสะดวกสบายเฉื่อยชา สวนทางกับกระบวนการพัฒนาตนให้เป็นคนเข้มแข็ง มีประสิทธิภาพ ในขณะที่ประเทศด้อยโอกาสและเสียเปรียบประเทศอุตสาหกรรมอยู่แล้วทั้งที่มีรายได้ต่ำ แต่ต้องซื้อผลิตภัณฑ์เทคโนโลยีด้วยราคาแพงกว่าประเทศผู้ผลิต ใจที่ไม่สันโดษ มัวแต่คิดตามให้ทันยุคทันสมัย หรือความเด่นทางหน้าตาทำให้ใช้จ่ายฟุ่มเฟือยไม่สันโดษ สลวยสุราย มัวแต่ตามติดสินค้าที่จะบำรุงความสุข อำนวยความสะดวกสบาย พอจะหาเงินมาได้ ก็นึกแต่ผลิตภัณฑ์รุ่นใหม่ เพื่อสนองความไม่สันโดษวัตถุ เอาเมาเสพบริโภค ความไม่สันโดษในการพัฒนาศักยภาพ ก็จะยิ่งด้อยลงไปยังกว่านั้นการเอาแต่เสพบริโภค ไม่มีช่องให้เอาใจใส่หรือคิดถึงความสุขทุกข์ของเพื่อนร่วมชาติ ยิ่งไปกว่านั้นแทนที่จะเกื้อกูลและเกื้อหนุนแก้ปัญหาของกันและกันก็จะยิ่งเอารัดเอาเปรียบ ทุจริต ก่อปัญหาอาชญากรรมระดับประเทศชาติก็มัวแต่กั๊กหนียืมสินเพื่อซื้อสินค้าจากเขา ก็จะยิ่งจมเหวลึกหมกอยู่ใต้กองหนี้สิน และจะต้องแบกภาระต่อไปยืดยาว

^๑ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), การพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ปูนซีเมนต์เอเชีย, ๒๕๕๐), หน้า ๒๓-๒๔.

การพัฒนาสังคมจำเป็นต้องมีหลักสันโดษเป็นแนวทางพัฒนาแรกสุด เพราะความเพียรพยายาม โดยที่ไม่มีสันโดษควบคุมเมื่อสังคมพัฒนาก้าวหน้าขึ้น ย่อมทำให้เกิดปัญหาการบริโภคที่เกินพอดี และก่อให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมา เช่น ปัญหาการแก่งแย่งชิงดีกัน ปัญหาการประกอบอาชีพทุจริตและมิฉฉาชีพ ปัญหาการคอร์รัปชันของผู้มีอำนาจ ปัญหาการกักตุนสินค้า ซึ่งเกิดขึ้นจากกอบโกยฉวยโอกาสของพ่อค่านักธุรกิจ ปัญหาการทำลายสภาพแวดล้อม โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบทางธรรมชาติ การกระทำเหล่านี้ล้วนเกิดขึ้นจากความโลภทั้งสิ้น ซึ่งเป็นฝักฝ่ายตรงข้ามกับความสันโดษ ทำให้สังคมไทยกลายเป็นสังคมบริโภคนิยม กล่าวไว้ว่าสันโดษเป็นคุณธรรมอันประเสริฐเป็นไปเพื่อความเจริญสุขทั้งแก่ตนเอง ครอบครัว ประเทศชาติ และสังคมโลก^๒

การนำหลักสันโดษที่เข้าใจอย่างถูกต้องไปใช้ในดำเนินชีวิตประจำวันอย่างถูกต้อง ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ภูมิพลอดุลยเดชรัชกาลที่ ๙ ดังที่ได้ทรงมีพระราชดำรัสพระราชทานเมื่อ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ว่า “การเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกินและมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน หมายความว่าอุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอเพียงกับตัวเอง” เพราะความรู้จักพอใจกับสิ่งที่ตนได้มาและพอใจกับสิ่งที่สมควรแก่ตน ไม่เบียดเบียน แก่งแย่งชิงดี อิจฉาริษยา ให้อภัยผู้อื่น จ้อโก่งกัน ก็จะทำให้ปัญหาต่างๆ ในสังคมลดน้อยถอยลง ไม่เช่นนั้นสังคมก็จะเสื่อมสลายดังพระพุทธดำรัสถึงเหตุแห่งความเสื่อมสลายของพระสัทธรรมคือพระพุทธศาสนาว่า เพราะภิกษุขาดหลักสันโดษ และเน้นย้ำว่า ความเป็นผู้สันโดษ ย่อมเป็นไปพร้อมเพื่อความตั้งมั่น เพื่อความไม่เลือนหาย เพื่อความไม่อันตรธานแห่งพระสัทธรรมหรือพระพุทธศาสนา^๓

ผู้สันโดษคือ ผู้ที่รู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพด้วยความเพียรและปัญญาเท่าที่เหมาะสมกับภาวะของตน และเป็นการชอบธรรม ไม่อยากได้ของผู้อื่นหรือของที่ไม่ชอบธรรม ไม่ทำการทุจริตเพราะปากท้องและผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อทำมาหาเลี้ยงชีพได้สิ่งของมาก็ไม่ติดไม่หมกมุ่นมัวเมา ไม่กลายเป็นทาสของสิ่งเหล่านั้น เมื่อไม่ได้ เมื่อพยายามจนสุดวิสัยแล้วไม่สำเร็จ ก็ไม่เดือดร้อนกระวนกระวาย ไม่ถูกความผิดหวังครอบงำ ไม่ถือเอาสิ่งที่ตนหาได้สมบัติของตน หรือผลสำเร็จของตนมาเป็นเหตุยกตนข่มผู้อื่น หากความสุขได้จากสิ่งที่ตนเป็นของตน หรือเป็นสิทธิของตน สามารถดำรงชีวิตที่มีความสุขได้ มีความภาคภูมิใจในผลสำเร็จที่เกิดจากเรี่ยวแรงกำลังงานของตน มีความอดทนสามารถรอคอยผลสำเร็จที่จะพึงเกิดขึ้นจากการกระทำของตน และมีความรักและรักดีในหน้าที่การงานของตน มุ่งหน้าปฏิบัติหน้าที่การงานให้ก้าวหน้าและบรรลุความสำเร็จ ส่วนบุคคลผู้ขาดสันโดษคือบุคคลที่ประพฤติดเบียดเบียนผู้อื่นเพราะอยากได้ของผู้อื่น ประกอบ

^๒ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), *พุทธศาสนากับสังคมไทย*, (กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒), หน้า ๑๕๔.

^๓ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๒๖.

อาชีพทุจริตเพราะอยากได้ หรือเล่นการพนันเสี่ยงโชค เพราะอยากรวยทางลัด ความฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย แต่ไม่ชอบทำงาน ความทอดทิ้งละเลย ไม่เอาใจใส่หน้าที่การงานทุจริตต่อหน้าที่ ความเกียจคร้าน เฉื่อยชา ความเดือดร้อนใจระวนกระวาย รุ่มร้อนหาความสุขไม่ได้ เพราะไม่รู้จักออม ไม่รู้จักพอมีความ ไม่พอใจอยู่ตลอดเวลา

พระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับเด็กวัยรุ่นที่ใช้ชีวิตอย่างปฏุชนทั่วไป เพื่อดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขภายในครอบครัว อันประกอบไปด้วย บิฎมารดา บุตรธิดา ซึ่งจะทำให้ทุกคนในครอบครัว มีความสุข การนำหลักธรรมของพุทธศาสนามาพัฒนา มีขั้นตอนเป็นลำดับโดยมุ่งการเข้าใจหลักการและ เป้าหมายสูงสุดอันแท้จริงของชีวิต พระพุทธศาสนาได้วางหลักการอันประกอบด้วย การพัฒนาทางด้าน ร่างกาย (กายภาวนา) เป็นการรักษาสภาพพริษาอารมณ์และสติปัญญา การพัฒนาทางพฤติกรรม (ศีลภาวนา) เป็นการพัฒนาจิตใจอันเรียกว่า สมาธิ^๕

การสำรวจของเอแบคโพล^๕ เรื่องค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือยในปี ๒๕๕๒ พบว่านักเรียนนักศึกษาร้อยละ ๗๖.๔ ซื้อหรือใช้สินค้าต่างประเทศ เช่น เสื้อผ้า นาฬิกา โทรศัพท์มือถือ รองเท้า เครื่องสำอาง น้ำหอม กระเป๋า เป็นต้น ซึ่งมีเพียงร้อยละ ๒๓.๖ เท่านั้นที่ไม่นิยม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นไทยไม่เพียงแต่บริโภค สินค้าฟุ่มเฟือยเกินความจำเป็นเท่านั้น แต่วัยรุ่นไทยยังมีความนิยมในการเลือกใช้สินค้าจากแหล่งผลิต ต่างประเทศที่เป็นแบรนด์ที่มีต้นทุนที่สูงอีกด้วย ปัญหาความฟุ่มเฟือยของเยาวชนไทยกำลังเป็นปัญหา สำคัญที่มีโอกาสนำไปสู่ภัยทางด้านเศรษฐกิจและพฤติกรรมทางสังคมอื่นๆ ที่ไม่เหมาะสมในอนาคตได้

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษารูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคม ของเยาวชนไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบความสันโดษและกระบวนการเสริมสร้าง พฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย
๒. เพื่อบูรณาการแนวคิดเชิงทฤษฎีหลักความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิต สังคมของเยาวชนไทย
๓. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคม ของเยาวชนไทย

^๕ พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตโต), *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๔๙.

^๕ เอแบคโพล, “ความตั้งใจทำความดีของเด็กและเยาวชนไทย ในโอกาสวันมาฆบูชา”, [ออนไลน์], แหล่งที่มา : www.ryt9.com/s/abcp/516957 [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๒].

วิธีการศึกษา

๑. การวิจัยเชิงปริมาณ

การสำรวจความคิดเห็นของวัยรุ่น (Survey) เกี่ยวกับความสันโดษของวัยรุ่นที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจิตสังคม ๓๖๔ คน

๒. การวิจัยเชิงคุณภาพ

๑) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้การสัมภาษณ์ โดยผู้สัมภาษณ์สอบถามผู้ให้ข้อมูลตามแนวคำถาม (Interview Guideline) ที่วางไว้ ซึ่งได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนทั้งสิ้น ๒๕ คน ดังนี้ครูผู้ปกครองและเยาวชนไทย ที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา(สพม.) เขต ๙ ในจังหวัดสุพรรณบุรี และจังหวัดนครปฐม

๒) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) ได้แก่ครูผู้ปกครอง และเยาวชนไทยที่ศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา(สพม.)เขต ๙ จังหวัดสุพรรณบุรีและจังหวัดนครปฐม ในเรื่องพฤติกรรมเชิงจิตวิทยาสังคมของเยาวชนไทย หลักความสันโดษตามแนวพุทธศาสนา ในการพัฒนาพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย และรูปแบบการพัฒนาความสันโดษ เพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย จำนวน ๑๐ คน

ผลการศึกษา

๑) ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

จากข้อมูลทั่วไปของเยาวชนผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างเยาวชนที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นชาย ๑๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๔.๖ เป็นหญิง ๑๖๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๓๓ มีอายุต่ำกว่า ๑๕ ปี จำนวน ๑๖๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔.๗๘ และมีอายุระหว่าง ๑๕-๑๘ ปี จำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕.๒๒ เยาวชนที่ตอบแบบสอบถามระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ จำนวน ๑๗๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๖.๙๘ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ จำนวน ๙๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๑๐ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๖.๙๒ ส่วนความคิดเห็นของเยาวชนกลุ่มตัวอย่างในแต่ละด้าน พบว่า ด้านหลักความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชน อยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๘๓ ด้านสภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบการพัฒนาความสันโดษในสังคมของเยาวชนอยู่ในระดับ มาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๕ และรูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๒ ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ ๓.๗๗

๒) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ

๑) สภาพปัญหาและความต้องการรูปแบบการพัฒนาความสันโดษ ในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย จากการวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหารูปแบบการพัฒนาความสันโดษ ในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ในสถานศึกษาของรัฐสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาเขต ๙ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเยาวชนทั้งหมด ๒๕ คน ซึ่งทำให้เห็นภาพรวมว่า การพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ได้พบปัจจัยที่เป็นปัญหาหลายอย่าง ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้จำแนกให้เห็นปัจจัยที่เป็นปัญหาต่อรูปแบบการพัฒนาความสันโดษในเยาวชนเป็น ๕ ด้านใหญ่ๆ ได้แก่

๑. ด้านปัญหาครอบครัวความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในครอบครัวทำให้ ครอบครัวมีความแตกแยก เพราะครอบครัวเป็นสถาบันแรกของสังคมและเป็นรากฐานในทุกๆ ด้านของชีวิตเยาวชน ครอบครัวที่ไม่อบอุ่นจะไม่มีโอกาสพูดคุยสอบถาม ให้คำปรึกษาปัญหาด้านต่างๆ กับบุตรหลาน จะทำให้เยาวชนในครอบครัวเป็นคนที่ไม่สันโดษยินดี และไม่ประสบความสำเร็จในชีวิต เพราะครอบครัวเป็นผู้สนับสนุนเสริมสร้างชี้นำให้กับเยาวชน เช่นเมื่อคู่วี้อยู่กับบุตรหลานถ้าเป็นละคร เราก็สามารถสอดแทรกความคิดเห็นร่วมไปกับการดูและยังได้บอกถึงพฤติกรรมของตัวละครที่ดีและไม่ดีให้เยาวชนเข้าใจ ผู้ใหญ่ก็ควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้ลูก เช่น ไม่กล่าวคำหยาบ ไม่เล่นการพนัน ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสำคัญ บางครั้งลูกทำผิด พ่อ-แม่ ต้องตั้งสติ อย่าแสดงความโกรธหรือโมโห ไม่เช่นนั้นอีกหน่อยลูกจะไม่กล้ามาปรึกษา ซึ่งเป็นการยากลำบากกับพ่อแม่เช่นกันที่จะพยายามระงับอารมณ์ แต่ถ้าเราทำได้ความสุขความสันโดษยินดีในครอบครัวก็จะเกิดขึ้น นั่นหมายความว่าเราเดินไปด้วยกัน ลูกก็จะรู้สึกว่ามีที่พึ่งไม่ว่าเหวและหันไปพึ่งสิ่งอื่นนอกบ้าน ทำให้เยาวชนเกิดความสันโดษยินดีในครอบครัวตน

๒. ปัญหาด้านองค์กรทางศาสนา องค์กรทางศาสนา เช่น วัดมีการปลูกฝังและเผยแผ่ทางศาสนา การปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางศาสนา การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา การประพฤติปฏิบัติที่ดีเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำองค์กรทางศาสนา นักบวช และศาสนิกชน สร้างศรัทธาแก่ประชาชนให้ยึดเอาหลักทางศาสนามาเป็นแบบอย่างในการดำรงชีวิต มีการอบรมหรือเผยแพร่หลักธรรมทางศาสนาให้สอดคล้องกับสังคมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน องค์กรทางศาสนาจะต้องรู้เท่าทันสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปเพื่อทำให้เยาวชน ไม่มององค์กรทางศาสนาว่าล้าหลังใช้ประโยชน์ไม่ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับการปรับตัวขององค์กรทางศาสนานั้นๆ ควรจัดการทำความสะอาดและความสวยงามของวัด ทำให้ไม่น่ากลัว ทำให้มีคนอยากเข้าวัดมากขึ้น ผู้นำขององค์กรศาสนาต้องเป็นตัวอย่างที่ดี ไม่เป็นข่าวแบบปัจจุบันที่ไม่ดีทำให้ธรรมะเป็นเรื่องน่ารู้ที่น่าสนุกไม่น่าเบื่อ และดูไม่เป็นเรื่องสำคัญ ต้องมีลีลาที่เหมาะสมกับสถานการณ์ในการพูดกับเยาวชน มีการจัดกิจกรรมทางศาสนาโดยร่วมกันทั้งครอบครัวและโรงเรียน การอบรมต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน สอนความสันโดษให้ดูทันสมัยแต่ยังคงแก่นแท้ของวิถีพุทธอยู่

๓. ปัญหาทางด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อม ส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนด้านความสันโดษ โดยที่เยาวชนที่อยู่ในชุมชนมีความสันโดษยินดีเห็นคุณค่าในตนเอง เพราะมีสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชน สะอาดสงบปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายยาเสพติด ชุมชนต้องร่วมกันสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญ ทางศาสนา การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชนมีการยกย่องชมเชยบุคคลที่มีความสันโดษในชุมชน เพื่อเป็นกำลังใจต่อไป ถ้าสภาพแวดล้อมในชุมชนสะอาดสงบไม่มีผู้ร้าย แสดงว่าคนในชุมชนนั้นมีความสันโดษกันอยู่ไม่น้อยเลยทีเดียว สถานการณ์ค่านิยมในปัจจุบันเยาวชนสามารถรับรู้ได้ เห็น ทำให้ซึมซับเรื่องราวอย่างรวดเร็วจากสิ่งรอบตัว ถ้ามีการกำหนดขอบเขตการรับรู้เรื่องไม่ดีจากครูและผู้ปกครอง ชุมชน มีการอธิบายสิ่งที่เกิดขึ้นว่าอะไรควรรับรู้หรือเชื่อถือได้แค่ไหน ควรเอาเป็นแบบอย่างหรือไม่

๔. ปัญหาด้านโรงเรียนต้องมีการสนับสนุนจัดกิจกรรมเสริมสร้างความสันโดษของเยาวชน มีการยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความสันโดษ ผู้บริหารครูในโรงเรียน เป็นแบบอย่างที่ดีด้านความสันโดษแล้วประสบความสำเร็จในชีวิตการเรียน ยกย่องผู้บริหารในภาครัฐและเอกชนที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีด้านความสันโดษให้นักเรียนเยาวชนเห็นสม่ำเสมอ เป็นตัวอย่างที่ดี ประสานร่วมมือกับวัดมาเป็นพระวิทยากรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับความสันโดษอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมให้เยาวชนมีความเข้าใจและเห็นคุณค่าสำคัญของหลักสันโดษเกิดกำลังใจในการทำความดีต่อไป โดยจัดกิจกรรม ศาสนาเน้นให้ทันสมัยเหมาะกับวัยรุ่น

๕. ปัญหาด้านสื่อสารมวลชน สื่อไม่เสนอตัวแบบที่ดีของความสันโดษ หรือเสนอแต่สิ่งที่เป็นตัวขัดขวางความสันโดษ โดยความเป็นจริงตัวแบบที่ดีในสังคมก็มีมากแต่สื่อเข้าไม่ถึงหรือไม่แสวงหา มาลงเป็นข่าวสาร หน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับสื่อมวลชนไม่มีนโยบายในการส่งเสริมสนับสนุนให้เยาวชน นำหลักความสันโดษไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะในปัจจุบันสื่อมีความสำคัญ ในสังคมชุมชนของเราส่วนมาก สามารถรับสื่อได้เกือบทุกประเภท ถ้าสื่อไม่ชักชวนโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้เยาวชนเห็นข่าวจากโทรทัศน์ วิทยุหรือสื่อมีอิทธิพลอินเทอร์เน็ต ซึ่งล้วนแต่เข้าถึงได้ง่ายและสื่อสารเฉพาะตัวได้เลย แต่ไม่ค่อยมีรายการ ที่เกี่ยวกับคุณธรรมความสันโดษ จึงควรจัดงบประมาณสนับสนุนส่งเสริมให้มีรายการธรรมะที่เข้าใจง่าย

๒) การบูรณาการแนวคิดหลักความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของ เยาวชนไทยพบว่า

๑. บูรณาการแนวคิดหลักความสันโดษ จากคนในครอบครัว การเสริมสร้างความสันโดษ จะต้องอบรม และพูดคุยกับเยาวชนให้มีความรู้ในด้านหลักความสันโดษ ผู้ปกครองที่อยู่ใกล้ชิดจะต้อง ปฏิบัติให้ดูก่อนให้เยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ให้ประโยชน์ต่อสังคม และควรชี้ให้เห็นคุณค่าแท้คุณค่า เทียมในการอุปโภคบริโภคสิ่งต่างๆ ว่าอย่างไรไม่ใช่ว่าอย่างไรดี โดยการพูดบอกอย่างมีเหตุผลมากกว่า การใช้อารมณ์ต่อว่าลูกหลานหรือพูดจาซ้ำเติม รับฟังปัญหาเป็นที่ปรึกษาของบุตรหลานและเสนอแนะ แนวปฏิบัติอย่างถูกต้อง ผู้ปกครองควรเป็นแบบอย่างในการประพฤติปฏิบัติในเรื่องความสันโดษ เช่น

ความประหยัธมัยสัธรู้คุณค่าของทรัพย์สินให้เยาวชนคุณเป็นตัวอย่างเพราะเยาวชนเป็นวัยที่ลอกเลียนแบบ พฤติกรรม การสั่งสอนอย่างเดียวจะไม่ได้ผลลัพธ์เท่าที่ควร

๒. บูรณาการแนวคิดหลักความสันโดษจากองค์กรทางพุทธศาสนา ควรพาเยาวชนไปเสริมสร้างประสบการณ์และพัฒนาการเรียนรู้หลักธรรมจากศาสนา วัดควรสอนให้เยาวชนรู้ขนบธรรมเนียม ประเพณีของศาสนา เยาวชนควรจะไปเข้าอบรมความรู้จากผู้ที่มีประสบการณ์จริง วัดที่อยู่ใกล้โรงเรียน ควรให้เยาวชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดเพื่อเพิ่มจิตอาสา เช่น ทำความสะอาด กวาดใบไม้ใบหญ้า ทาสี พ่นสีห้องน้ำศาลาวัด การบูรณาการให้เยาวชนเชื่อหรือศรัทธาในสิ่งที่ถูกต้องเช่นเรื่องบุญบาป สอนโดย สอดแทรกหลักความสันโดษ การสอดแทรกท่านจะได้พูดโดยตรงซึ่งทำให้คนฟังเบื่อแต่เรื่องขึ้นไม่ว่า จะจริงหรือไม่ก็สามารถทำให้เยาวชนสนใจซึมซับไปเอง

๓. การบูรณาการโดยผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน เริ่มจากครูประจำชั้นต้องทำเป็นตัวอย่าง ที่ดีให้เยาวชนเห็น พร้อมทั้งให้งานที่ทำเป็นกลุ่มโดยครูจะเป็นผู้เริ่มกำหนดหน้าที่ต่างๆ ให้เยาวชนทำ หลังจากนั้นให้เยาวชนเริ่มประสานงานกันเอง แล้วให้มารายงานให้ครูทราบอย่างน้อย ๒ วันต่อครั้ง โดยถามถึงปัญหาของงานว่าเป็นอย่างไร คนในกลุ่มให้ความร่วมมือหรือไม่ ผลของงานออกมาดีมากน้อย อย่างไร เพราะเกิดจากความสันโดษยินดีอย่างไร ซึ่งการทำอย่างนี้จะทำให้เยาวชนสามารถปรับปรุง ตัวเองได้ และเป็นบทเรียนที่ดีในด้านสันโดษยินดีในงานที่ทำ ยกย่องเชิดชูเยาวชนที่ประสบความสำเร็จ ในการเรียนหนังสือหน้าเสาธงหลังเคารพธงชาติ ยกย่องเยาวชนศิษย์เก่าที่จบไปแล้วและเชิญมาพูด ให้เยาวชนรับรู้ว่าการทำตัวอย่างให้เป็นคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตการเรียน โดยอาศัยความสันโดษ ยินดีในการอ่านหนังสือเรียน จัดพาเยาวชนนักเรียนไปอบรมนอกสถานที่เพื่อให้รู้จักความสันโดษ อย่างแท้จริง เพราะเวลาไปเข้าค่ายอบรมนั้นได้ออกไปนอกสถานที่อุปกรณ์เครื่องใช้ อาหารปัจจัยสี่ เป็นสิ่งที่เยาวชนจะต้องสันโดษยินดีตามที่ได้ ตามที่มีตามสมควรทำให้เยาวชนรู้สึกตื่นเต้นและที่สำคัญ จะทำให้เยาวชนนั้นๆ ได้มีสติมีวินัยรับผิดชอบรู้จักกินรู้จักใช้สิ่งของอุปโภคบริโภคอย่างเห็นคุณค่า

๔. บูรณาการความสันโดษจากชุมชนสังคมการเสริมสร้างด้วยการเป็นตัวอย่างที่ดีของ ผู้บริหารระดับประเทศ ระดับท้องถิ่นและชุมชน ผู้นำของประเทศท้องถิ่นชุมชนเป็นตัวอย่างที่ดี โดยให้ทำ แบบจริงใจไม่ใช่ทำเพื่ออำนาจชื่อเสียงของผู้นำชุมชนผู้นำองค์กร แต่ให้ใช้ประโยชน์ท้องถิ่นมาใช้ประกอบ กันไป นำเยาวชนไปร่วมกิจกรรมเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมตามแนวพระราชดำริรัชกาลที่ ๙ ความสันโดษพอเพียงตามหน่วยงานที่จัดเช่นการทำเศรษฐกิจแบบพอเพียงเป็นอย่างไรและกลับมาให้ เยาวชนทำรายงานว่าสิ่งที่ไปดูมาแล้วได้ข้อคิดเกี่ยวกับความสันโดษอย่างไร เชิญผู้ใหญ่ของบ้านเมือง ที่มีชื่อเสียงมาพูดให้เยาวชนฟังเรื่องสันโดษหลักความสันโดษในวัตถุ ถ้าทำแล้วจะเกิดผลดีอย่างไรท่านอย่างไร เช่น จำลอง ศรีเมือง ท่านเอาหลักสันโดษมาบูรณาการกับวิถีชีวิตได้อย่างกลมกลืน และมีประโยชน์กับ ส่วนรวม

๕. บูรณาการความสันโดษโดยการใช้สื่อควรให้หน่วยงานหรือองค์กรรัฐเอกชนมีส่วนร่วมในการผลิตสื่อ ขอความร่วมมือจากนักแต่งเพลงศิลปิน และนักเขียนในการเผยแพร่ความสันโดษยินดีพอใจ การจัดรายการวิทยุโทรทัศน์สื่อมวลชนอินเทอร์เน็ตเคเบิลทีวี โดยจัดเวลาให้มีการเผยแพร่ความสันโดษยินดีพอใจ เช่นการเล่านิทานธรรมะละครธรรมะ การประกาศข่าวแบบอย่างที่ดีเกี่ยวกับความสันโดษ

๓) การแสดงพฤติกรรมเชิงจิตสังคมทั้ง ๖ ด้านของเยาวชน พบว่า

๑. ด้านแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ในเยาวชนเห็นได้จากการทำงานที่ครูและผู้ปกครองมอบหมายให้ทำจะทำงานนั้นจนสำเร็จ แต่เมื่อทำไม่ได้ก็จะบอกให้ครูและผู้ปกครองทราบทุกครั้ง มีความมุ่งมั่นในการเรียนทำการบ้านและกิจกรรมของโรงเรียนตั้งแต่เช้า ซ้อมกีฬาช่วงเย็น กลับมาทำการบ้านจนดึก เป็นเวลาหลายเดือนก็สามารถทำงานต่างๆ จนสำเร็จลุล่วงไปได้ เป็นคนมุ่งมั่นและเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ มุ่งมั่นปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด แม้ปัญหาอุปสรรคต่างๆ มารุมเร้าเหนื่อยหิว และเมื่อล้มก็ยังมุ่งมั่นจะจนสำเร็จได้อย่างไม่ท้อถอย

๒. ด้านจิตอาสาเยาวชนนักเรียนมักมีจิตอาสาช่วยอาจารย์ทำงานต่างๆ ที่อาจารย์กำลังทำอยู่ ช่วยรุ่นพี่ช่วยสอนน้องทำอุปกรณ์ สละเวลาแยกแยะขยะแห้งเปียกเพื่อช่วยลดโลกร้อนและหลายอย่างนำมาใช้อีกได้เช่นพลาสติกกล่องนม สละแรงงานเก็บขยะที่ขายได้เพื่อนำเงินไปหยอดตู้บริจาคต่างๆ เวลาไปวัดหรือโรงพยาบาล

๓. การรู้คุณค่าในตนเอง เยาวชนจะแสดงออกในด้านพฤติกรรมการพูดจาไม่หยาบคาย เมื่อโกรธ หรือการแสดงกิริยาก้าวร้าวเมื่อครูทำโทษเมื่อตนกระทำความผิด คือสามารถควบคุมตนเองเมื่อกระทำความผิดถูกทำโทษ ก็ไม่แสดงพฤติกรรมความไม่พอใจออกมาเมื่อเจ็บที่โดนตีหรือเมื่อเพื่อนตำหนิตนเองยังเป็นสิ่งที่ถูกสร้างให้มีมากขึ้นทุกวัน คือการที่ต้องเอาชนะต่อคำสบประมาทกล้าคิดกล้าพูดกล้าแสดงออก เยาวชนจะมีพฤติกรรมที่ดีเมื่อพบกับสิ่งที่ดีสิ่งที่รัก ผู้ใหญ่ที่ต้องการความรักความศรัทธาจากเยาวชน ผู้ใหญ่จะต้องมีความรักและศรัทธาในตัวเยาวชนด้วย สังเกตได้จากถ้ามีคนทำดี มีเหตุผลมีความเที่ยงธรรมให้กับเยาวชน เขาก็จะรับรู้ด้วยการเคารพศรัทธาโดยไม่จำเป็นต้องทำแต่อย่างใด หากเยาวชนพบสิ่งที่ไม่พึงพอใจก็ย่อมมีสิทธิแสดงความไม่พอใจได้ แต่ก็ไม่ได้ใช้ความรุนแรงตอบ

๔. การเห็นคุณค่าของบุคคลอื่นการคบเพื่อนที่มาจากครอบครัวที่มีพื้นฐานแตกต่างกัน มีพฤติกรรมต่างกันทั้งในและนอกโรงเรียน เยาวชนต้องข่มใจและควบคุมตนเองเลือกที่จะประพฤติดังปฏิบัติตนให้อยู่ในกรอบที่ทางโรงเรียนกำหนดไว้ ในเมื่อเลือกที่จะคบเพื่อนที่ตนเองเลือกจากนิสัยใจคอที่เข้ากันได้ มากกว่าเลือกเพื่อนจากผลการเรียนดี แม้การออกนอกกลุ่มนอกทางเกินควรบางครั้งต้องดึงเพื่อนให้เข้ามาอยู่ในกรอบ ที่ควรจะเป็นเพราะเห็นคุณค่าของเพื่อน เมื่ออยู่ในกลุ่มเพื่อนยอมรับฟังความคิดเห็นของเพื่อน เสื้อผ้าเยาวชนจะคิดว่าสมควรซื้อใหม่ ของเก่ายังใช้ได้อยู่ถ้าราคาแพงเกินไปเยาวชนก็เลือกที่จะไม่ซื้อเพราะการมองเห็นคุณค่าของสิ่งของอุปโภคบริโภคไม่ซื้อของฟุ่มเฟือยอดออมใช้จ่ายเท่าที่จำเป็น

๕. สุขภาพจิตที่ดีเยาวชนแสดงอาการเห็นอกเห็นใจผู้อื่นการชักชวนให้เพื่อนที่ต้องการความช่วยเหลือมาพักอยู่อาศัยที่บ้านเพราะเห็นว่าเพื่อนนั้นเดือดร้อนเรื่องที่พักทั้งที่ตนเองต้องปรับตัวและเสียสละการที่ต้องแบ่งปันห้องนอนและอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ให้เพื่อนการที่ต้องเสียสละความเป็นส่วนตัวเป็นคนที่ไม่ยุ่งกับใครถ้าไม่ชอบก็ไม่สนใจ แต่เมื่อถึงเวลาก็สามารถที่จะทำได้ บ่อยครั้งที่ได้ยินการพูดคุยโทรศัพท์ให้คำปรึกษาและปลอบใจเพื่อนๆ เยาวชนที่มีสุขภาพจิตดีจะมีความกตัญญูกตเวทิตะการพินิจสถาบันชาติศาสนาพระมหากษัตริย์และเชื้อเพลิงพ่อแม่

๖. ความมีวินัยเมื่อเยาวชนได้รับการมอบหมายจากครูหรือผู้ปกครองให้ปฏิบัติภารกิจแทน จะทำการกิจที่ได้รับมอบหมายจนบรรลุวัตถุประสงค์ ความรับผิดชอบเริ่มจากความ รับผิดชอบในหน้าที่การเรียนทั้งภาคบังคับในโรงเรียนและที่อื่นๆ ความรับผิดชอบในการทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จตามกำหนดเวลา มีวินัยขั้นพื้นฐานคือ การมาโรงเรียนทุกเช้าตรงต่อเวลาอย่างสม่ำเสมอ ตัดผมแต่งกายถูกต้องตามระเบียบ แล้วยังมีวินัยที่สร้างขึ้นเองเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายส่วนตัว คือวินัยในการข่มตนตรึงและกีฬาเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและพัฒนาการเล่นกีฬาของตนให้มีเทคนิคสูงขึ้นอย่างมีอาชีพทั้งยังมีวินัยในการใช้จ่ายอยู่ในงบประมาณที่มี

๔) ผลจากการสนทนากลุ่ม พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีการรับรู้พฤติกรรมอันพึงประสงค์จากครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมเชิงสันโดษ ในลักษณะของความสัมพันธ์ที่อบอุ่นที่ดีในสิ่งที่ทำให้ครอบครัวเข้มแข็งเป็นสหพันธสันโดษและวัดมีส่วนร่วมในการปลูกฝังความสันโดษโดยมีการสั่งสอนอบรมอย่างถูกต้องตามหลักของสันโดษอย่างทันสมัยแต่คงไว้ซึ่งแก่นแท้พร้อมกันนั้นยังมีปัจจัยทางด้านชุมชนและสิ่งแวดล้อมส่งผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนด้านความสันโดษ โดยที่สมาชิกในชุมชนมีความสันโดษยินดีเห็นคุณค่าในตนเอง สภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนสะอาดสงบปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย ยาเสพติด ชุมชนร่วมกันสนับสนุนการจัดกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนา การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้นำชุมชน มีการยกย่องชมเชยบุคคลที่มีความสันโดษในสังคมเพื่อเป็นกำลังใจต่อไป นอกจากนั้นโรงเรียนมีส่วนร่วมกับการพัฒนาความสันโดษโดยการจัดการกิจกรรมการเรียนการสอนต่างๆ ให้มีการสอดแทรกเรื่องสันโดษในทุกสาระการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างให้เกิดพฤติกรรมเชิงจิตสังคมเช่นจิตอาสาและด้านสื่อควรได้รับการส่งเสริมให้เห็นบ่อยๆ ได้ยินบ่อยๆ หรือมีการชักชวนให้ปฏิบัติ ก็จะเป็นการส่งเสริมไปในตัวเอง หน่วยงานสื่อสารมวลชนทางสังคมควรส่งเสริมความสันโดษอย่างกว้างขวางให้มีประสบการณ์มากมาย จากการรับข่าวสารทางโทรทัศน์ควรจัดการให้มีรายการธรรมะที่ง่ายต่อการเข้าถึง ช่วยในการนำเสนอในสิ่งที่สร้างสรรค์ ที่ปลูกฝังความสันโดษ ในสังคมเป็นวิธีที่ดีที่สุดเพราะปัจจุบันสื่อเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างหนึ่งในสังคมโลก

๕) รูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ผู้วิจัยได้นำเสนอรูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการ

สนทนากลุ่ม รวมทั้งข้อมูลเชิงประจักษ์จากผู้วิจัยและผู้ให้ข้อมูล ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกๆ บริบทของการวิจัยครั้งนี้ จึงได้ข้อค้นพบรูปแบบใหม่ คือ รูปแบบโครงสร้างภายใต้ชื่อว่า ๖-๓-๔-๕-๕ PRAWATDEE MODEL ดังนี้

63455PRAWATDEE MODEL : รูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทยพบว่า

๖ คือพฤติกรรมเชิงจิตสังคม ๖ ที่พึงประสงค์ ๖ ด้าน ได้แก่

๑. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์	๒. จิตอาสา
๓. การเห็นคุณค่าตนเอง	๔. เห็นคุณค่าผู้อื่นและสิ่งของ
๕. สุขภาพจิตดี	๖. มีวินัย

ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เยาวชนควรจะมีการพัฒนาให้มากขึ้น

๓ คือหลักความสันโดษ ซึ่งเป็นหลักของความพอใจยินดี ๓ หลัก ได้แก่

๑. ยินดีตามได้	๒. พอใจตามมีกำลังทำ
๓. ยินดีตามสมควรแก่ตน	

เป็นหลักธรรมที่จะต้องน้อมนำมาช่วยส่งเสริมเพราะถ้าเยาวชนมีพฤติกรรมสันโดษแล้วเขาจะรู้จักยินดีพอใจในสิ่งที่มีอยู่แล้ว และไม่เสียเวลาไปเสาะหาของใหม่ แต่ยินดีพอใจที่จะทำตรงนั้นให้ดี ก็จะทำให้เกิดฉันทะ ซึ่งมุ่งเข้าสู่อธิบาท ๔ อันเป็นทางแห่งความสำเร็จ เกิดแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือเมื่อพอใจยินดีกับวัตถุสิ่งของที่มีอยู่สิ่งที่ทำอยู่แล้ว ก็ไม่ต้องไปแสวงหาใหม่ให้เสียเวลา เอาเวลานั้นไปทำอย่างอื่นที่มีประโยชน์ต่อผู้อื่น ก็เกิดจิตอาสาทำประโยชน์ให้สังคม เมื่อเห็นสังคมชุมชนได้รับประโยชน์จากจิตอาสาของตนก็ยินดีพอใจ ก็ทำให้เห็นคุณค่าของตัวเอง เห็นคุณค่าของผู้อื่นส่งผลให้มีสุขภาพจิตดี เมื่อรู้ว่าที่ทำมาแล้วถูกต้องทางก็ยิ่งทำต่อไปอย่างสม่ำเสมอคือมีวินัย

๔ คือการเกิดแนวทางการปฏิบัติในเรื่องความสันโดษที่ส่งเสริมพฤติกรรมเชิงจิตสังคมได้ต้องทำเป็นยุทธศาสตร์กับ ๔ ภาคส่วนคือ ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคเยาวชน ภาคประชาชน

๕ คือการพัฒนาพฤติกรรมเยาวชนต้องอาศัยฐานคือสถาบันที่เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตอยู่เป็นประจำทั้ง ๕ สถาบันได้แก่

๑. ครอบครัว	๒. ศาสนา
๓. ชุมชน	๔. โรงเรียน
๕. สื่อ	

๕ คือเกิดการเสริมสร้าง ๕ ประการ ได้แก่

๑. ครอบครัวเสริมสร้างครอบครัวสันโดษ
๒. ศาสนาเสริมสร้างตระหนักรู้ชีวิตพอเพียง

๓. ชุมชนเสริมสร้างการเรียนรู้พฤติกรรมเร้ากุศล
๔. โรงเรียนเสริมสร้างกิจกรรมชีวิตดีงาม
๕. สื่อเสริมสร้างทักษะสื่อธรรมสู่ใจ

บทสรุป

กล่าวโดยสรุปจึงพบว่า รูปแบบการพัฒนาความสันโดษ ในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ของกลุ่มตัวอย่างมีหลักความสันโดษ คือ

๑. ยินดีตามได้
๒. พอใจตามมีกำลังทำ
๓. ยินดีตามสมควรแก่ตน

เป็นหลักธรรมที่จะต้องน้อมนำมาช่วยส่งเสริมเพราะถ้าเยาวชนมีพฤติกรรมสันโดษแล้ว จะทำให้เกิดฉันทะซึ่งมุ่งเข้าสู่อิทธิบาท ๔ อันเป็นทางแห่งความสำเร็จ โดยต้องผ่านกระบวนการพฤติกรรมเชิงจิตสังคม การวางแผนปฏิบัติที่ดีจากแผนยุทธศาสตร์ระดับชาติ และการจะพัฒนาสิ่งที่เกี่ยวข้องกับคนต้องอาศัยฐานคือสถาบันที่เยาวชนเข้าไปเกี่ยวข้องในการดำเนินชีวิตอยู่เป็นประจำ คือสถาบันทั้ง ๕ ได้แก่

๑. ครอบครัว
๒. ศาสนา
๓. ชุมชน
๔. โรงเรียน
๕. สื่อ

จึงทำให้เกิดองค์ความรู้เชิงนวัตกรรม ในด้านการเสริมสร้างครอบครัวให้เกิดความสันโดษ ศาสนาเสริมสร้างตระหนักรู้ชีวิตพอเพียง ชุมชนเสริมสร้างการเรียนรู้พฤติกรรมเร้ากุศล โรงเรียนเสริมสร้างกิจกรรมชีวิตดีงาม และด้านสื่อเสริมสร้างทักษะสื่อธรรมสู่ใจ ดังนั้นการบูรณาการความสันโดษนั้นเกิดจากครอบครัวเป็นส่วนใหญ่ พ่อแม่ควรอบรมปณิธานลูกด้วยการไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เห็นคุณค่าของสิ่งอุปโลกบริโลก รวมทั้งการบ่มเพาะคุณธรรมจริยธรรมทางพระพุทธศาสนาด้วยการพาเข้าวัดเพื่อเข้าใจหลักความสันโดษที่พระสงฆ์ได้ทำให้ดูเป็นต้นแบบว่าเป็นการฝึกสันโดษอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

รูปแบบการพัฒนาความสันโดษในกระบวนการเสริมสร้างพฤติกรรมเชิงจิตสังคมของเยาวชนไทย ได้ดำเนินการวิจัยจนบรรลุวัตถุประสงค์ผู้วิจัยขออภิปรายดังต่อไปนี้

๑) เสริมสร้างความสันโดษในครอบครัว : พบว่าสภาพการณ์ในปัจจุบันมีผลกระทบต่อครอบครัว เนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจสังคมสิ่งแวดล้อม และการที่พ่อแม่ขาดความพร้อมในด้านต่างๆ ทำให้ครอบครัวอ่อนแอไม่สามารถทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้นการบูรณาการหลักสันโดษให้กับเยาวชนในครอบครัวจึงจำเป็นต้องเป็นครอบครัวที่สมบูรณ์ สอดคล้องกับสุรศักดิ์ หลาบมาลาและรสสุคนธ์

มกรณ^๖ ที่ศึกษาคุณธรรมความสันโดษและจริยธรรมในต่างประเทศ พบว่าประเทศเกาหลีมีการอบรมเลี้ยงดูสมาชิกในครอบครัวเป็นลักษณะพิเศษเฉพาะที่เป็นอัตลักษณ์ของเกาหลีแม้โครงสร้างทางสังคมของเกาหลีจะเปลี่ยนแปลงไป ภาวะเศรษฐกิจที่ทำให้สตรีชาวเกาหลีที่แต่งงานแล้วและมีบุตรต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ยังคงให้ความสำคัญในการเลี้ยงลูกอย่างใกล้ชิด

๒) เสริมสร้างการตระหนักรู้ชีวิตพอเพียง : พบว่าการสั่งสอนเยาวชนควรให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของความสันโดษว่ามีความสำคัญ จึงควรมีพระวิทยากรที่เข้าใจเรื่องหลักความสันโดษอย่างแท้จริง มาอบรมพัฒนาเยาวชน ในค่ายอบรมทางด้านจริยธรรมคุณธรรมความสันโดษควบคู่ไปกับหลักความสันโดษ โดยเพิ่มกระบวนการตระหนักรู้ชีวิตพอเพียงที่อยู่กับปัจจุบันซึ่งต้องมีการคิดโดยพ่วงที่เหตุการณ์หรือสิ่งที่เกี่ยวข้องในขณะปัจจุบันเป็นสำคัญ ความเป็นปัจจุบันกำหนดเอาที่ความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องรู้ต้องทำ ในขณะที่เป็นอยู่ในสภาวะปัจจุบันเป็นสำคัญ

๓) เสริมสร้างการเรียนรู้พฤติกรรมเร้ากุศล : พบว่าการที่มีชุมชนสิ่งแวดล้อมหรือองค์กรต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเยาวชนมีผลต่อการเกิดพฤติกรรมสันโดษของเยาวชนอย่างมาก เพราะเยาวชนได้พบเห็นกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชนโดยบุคคลกลุ่มต่างๆ มากมาย ทำให้เยาวชนสับสนกับสภาพความเป็นอยู่ ที่เปลี่ยนแปลงไปในชุมชน อาจทำให้เกิดปัญหาในเรื่องความโลภในวัตถุอยากได้อะไรก็มี อยากเป็นมากขึ้น จึงทำให้เกิดปัญหาความสันโดษคือไม่รู้จักยินดีพอใจ จำเป็นต้องมีกระบวนการคิดโดยมองหาส่วนดีจากประสบการณ์มาใช้ให้เป็นประโยชน์เป็นกำลังใจ วิธีคิดแบบนี้ช่วยให้บุคคลปรุงแต่งความคิดความรู้สึกและการกระทำไปในทิศทางที่ดีงามเป็นประโยชน์เป็นกุศล

๔) เสริมสร้างกิจกรรมชีวิตดีงาม : พบว่า กิจกรรมมีมากเกินไปที่เกี่ยวกับการอบรมทางด้านคุณธรรมจริยธรรม แต่ไม่ได้เน้นในเรื่องของความสันโดษโดยตรงจึงทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถเข้าใจเรื่องความสันโดษได้อย่างแท้จริง แต่มีข้อน่าสังเกตคือการที่เด็กได้เข้าค่ายจิตอาสา ค่ายคุณธรรม ค่ายผู้นำเยาวชนคุณธรรม ค่ายพุทธบุตรเหล่านี้ จะทำให้เกิดความอดทนมีวินัยและรู้จักการเป็นอยู่อย่างพอเพียง และใช้สอยสิ่งอุปโภคบริโภคอย่างเห็นคุณค่า สอดคล้องกับการศึกษาของ เมตตา อิศราภรณ์^๗ ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรม สำหรับเยาวชนค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทาราม” พบว่า โครงการได้ฝึกให้ผู้เข้าอบรมได้รู้ ได้ปฏิบัติในเนื้อหาสาระหลักคุณธรรมความสันโดษต่างๆ อยู่ใน

^๖ สุรศักดิ์ หลาบลาลาและรสสุคนธ์ มกรณ, “รูปแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของต่างประเทศ”, รายงานการวิจัย, (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๕๙). บทคัดย่อ.

^๗ เมตตา อิศราภรณ์, “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนค่ายพุทธบุตรวัดปัญญานันทาราม” รายงานการวิจัย, (สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์ความรู้ : ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๕๘). บทคัดย่อ.

ระดับมากและมากที่สุด ส่งผลให้ระดับความตั้งใจของผู้เข้ารับการฝึกอบรม ที่จะนำหลักคุณธรรม ความสันโดษที่ได้เรียนรู้และปฏิบัติจากการเข้าค่ายไปใช้ในชีวิตประจำวัน และมีความสอดคล้องกันในด้าน หัวข้อธรรมต่างๆ ได้แก่ ความกตัญญูต่องานที่ทำใจให้สงบ มีสติและอารมณ์แจ่มใส ความอ่อนน้อม ถ่อมตน การตรงต่อเวลา ความละเอียดเกรงกลัวต่อบาป ความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์หลัก

๕) เสริมสร้างทักษะสื่อธรรมสู่ใจ : พบว่าสื่อมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของเยาวชน อย่างมากเพราะในปัจจุบันสื่อเป็นตัวกระตุ้นให้เยาวชนมีความต้องการทางด้านวัตถุอยู่ตลอดเวลา จึงต้อง มีการตระหนักรู้ธรรมด้วยการคิดถึงคุณค่าแท้ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์นำมาใช้เพื่อแก้ปัญหาของตน เพื่อความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งของตนเองและผู้อื่น คุณค่าแท้ที่อาศัยปัญญา เป็นเครื่องตีค่าหรือราคาคือว่าเป็นคุณค่าที่สนองปัญญา สอดคล้องกับ นรินทรพร สุบรรณพงษ์^๕ ทำการ ศึกษาวิจัยเรื่อง “วัฒนธรรมบริโภคนิยมในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ สำหรับเด็กวัยรุ่น” พบว่า การรับรู้ของวัยรุ่นด้านวัฒนธรรมบริโภคนิยมที่แฝงอยู่ในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์ วัยรุ่นสามารถ เข้าใจสิ่งที่แฝงอยู่ในโฆษณาทั้งที่อยู่ในภาพ สี และเสียงที่ปรากฏ สามารถอธิบายความหมายของเนื้อหา โฆษณาและเชื่อมโยงถึงสิ่งที่เป็นจริงในสังคมได้ แสดงให้เห็นถึงความสามารถของวัยรุ่นตอนต้นในการ รับรู้เข้าใจและวิเคราะห์สารที่ภาพยนตร์โฆษณาของสินค้าและบริการแต่ละชนิดที่จะต้องนำเสนอผ่านทาง โทรทัศน์ จึงทำให้เกิดการบริโภคนิยมในสังคมของวัยรุ่นมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

๑. รัฐควรรณรงค์ให้ประชาชนมีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็งเป็นสธารสันโดษเพราะพ่อ แม่ ผู้ปกครอง และบุคคลในครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่จะปลูกฝังคุณธรรมความสันโดษให้กับสมาชิกของครอบครัว ตั้งแต่วัยเยาว์

๒. สถาบันองค์กรทางศาสนา ควรมีกลยุทธ์ในการอบรมเผยแผ่ศาสนาให้สอดคล้อง กับสังคมและ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ตามหลักสันโดษในปัจจุบัน จัดบรรยายภาคแวดล้อมที่สะอาด สงบส่งเสริมคุณธรรม ความสันโดษให้เยาวชน และประชาชน

๓. รัฐควรมีมาตรการกำกับดูแลสื่อมวลชนอย่างเหมาะสม สนับสนุนงบประมาณในการสร้างสื่อ รณรงค์เผยแผ่คุณธรรมความสันโดษทางโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์อินเทอร์เน็ตให้มากขึ้น

๔. ชุมชนสังคมร่วมพัฒนารูปแบบความสันโดษในเยาวชนโดยให้บุคคลสำคัญที่มีชื่อเสียง กลุ่มผู้นำ ชุมชนและสังคมทุกระดับ มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบความสันโดษในเยาวชนควรเป็นแบบอย่าง ที่ดีในการดำรงชีวิตและประพฤติปฏิบัติในการทำงานอุทิศตน

^๕ นรินทรพร สุบรรณพงษ์, “วัฒนธรรมบริโภคนิยมในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์สำหรับเด็กวัยรุ่น”, รายงาน การวิจัย, (คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕), บทคัดย่อ

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

๑. ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบความสันโดษในเยาวชนที่มี การบูรณาการ กับหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติในภาคประชาสังคม
๒. ควรมีการศึกษาวิจัยความสัมพันธ์ของครอบครัว องค์กรทางศาสนาและสถานศึกษาในการพัฒนา หลักสูตรเพื่อพัฒนารูปแบบความสันโดษในเยาวชนที่เป็นต้นแบบ

บรรณานุกรม

นรินทร์พร สุบรรณพงษ์. “วัฒนธรรมบริโภคนิยมในภาพยนตร์โฆษณาทางโทรทัศน์สำหรับเด็กวัยรุ่น”. .

รายงานการวิจัย, คณะนิเทศศาสตร์ : มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, ๒๕๕๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). การพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร : ปูนซีเมนต์เอเชีย, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตฺโต). ถึงเวลาพัฒนาคนกันใหม่. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.

พระเทพเวที (ป.อ. ปยุตฺโต). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒.

เมตตา อิศราภรณ์. “รูปแบบการฝึกอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับเยาวชนค่ายพุทธบุตรวัดปัญญา-
นันทาราม”. รายงานการวิจัย, สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรความรู้ : ศูนย์ส่งเสริมและ
พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๘.

สมเด็จพระญาณสังวร. พอหลักธรรมแห่งความพอเพียง. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๘.

สุรศักดิ์ หลาบมาลาและรสสุคนธ์ มกรมณี. “รูปแบบนวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้คุณธรรมจริยธรรมของ
ต่างประเทศ”. รายงานการวิจัย,สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาองค์กรความรู้ : ศูนย์ส่งเสริมและ
พัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม, ๒๕๔๙.

เอแบคโพล. “ความตั้งใจทำความดีของเด็กและเยาวชนไทยในโอกาสวันมาฆบูชา”. [ออนไลน์], แหล่งที่มา:
www.ryt9.com/s/abcp/516957 [๓๐ มีนาคม ๒๕๖๒].